

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**  
**ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**  
**Факультет української й іноземної філології та журналістики**  
**Кафедра англійської мови та методики її викладання**

**ФОРМУВАННЯ АНГЛІЙСЬКОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ**  
**КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПИСЬМІ УЧНІВ 5-6 КЛАСІВ**

**Кваліфікаційна робота**

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 4 курсу 451 групи  
Спеціальності 014.021 Середня освіта (мова і  
література англійська)

Освітньо-професійної програми «Середня  
освіта (Мова і література (англійська))»

Акїлдиз Катерина Романівна

Керівниця: кандидатка педагогічних наук,  
доцентка Зуброва Ольга Андріївна

Рецензентка: стейкхолдерка, завуч Херсонської  
гімназії №6 Херсонської міської ради

Радецька Ірина Валентинівна

## ЗМІСТ

<b>ВСТУП .....</b>	<b>3</b>
<b>РОЗДІЛ 1. Теоретичне підґрунтя дослідження іншомовної комунікативної компетентності в письмі на рівні основної школи</b>	<b>5</b>
1.1. Принципи та методи формування іншомовної комунікативної компетентності в письмі.....	5
1.2. Етапи навчання англійськомовної писемної компетентності учнів основної школи.....	10
<b>РОЗДІЛ 2. Система вправ для формування англійськомовної комунікативної компетентності в письмі учнів 5-6 класів.....</b>	<b>16</b>
2.1. Вправи для формування англійськомовної комунікативної компетентності в письмі учнів 5 класів.....	16
2.2. Система вправ для формування англійськомовної писемної компетентності учнів 6 класів.....	24
<b>ВИСНОВКИ .....</b>	<b>33</b>
<b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....</b>	<b>35</b>

## ВСТУП

Іншомовна комунікативна компетентність на письмі формується в процесі написання учнями творів та інших писемних вправ і завдань. Вона є важливим компонентом у вивченні іноземних мов, адже орієнтована на організацію процесу навчання та реального спілкування завдяки моделюванню основних закономірностей мовленнєвого спілкування. Важливість і необхідність формування в школярів іншомовної комунікативної компетентності зумовлює інтерес до питання формування дискурсивної компетентності як одного з її найважливіших складників.

Проблему формування іншомовної комунікативної компетентності порушували у своїх наукових працях багато вітчизняних та зарубіжних лінгводидактів. Вченими було досліджено методи формування іншомовної комунікативної компетентності в письмі та положення формування її змісту (Т.Вольфовська, Н.Гез, І.Задорожна, С.Ніколаєва, Л.Панова, А.Шамов, А.Щукин), розроблено модель методики її навчання (В.Редько, О.Пелішенко), роз'яснено навчальні вправи що розраховані на її розвиток (В.Болотов, Л.Калініна, С.Ніколаєва, Л.Панова, В.Царькова).

**Актуальність** теми дослідження зумовлена такими факторами, як недостатнє теоретичне й практичне дослідження цього питання, важливість комунікативної компетентності в письмі як складника загальної комунікативної компетентності й недостатньою увагою до її формування, необхідність пошуку ефективних способів формування в учнів основної школи навичок вільного висловлювання власних думок на письмі.

**Зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами.** Проблематика дослідження безпосередньо пов'язана із науково

дослідною темою кафедри англійської мови та методики її викладання Херсонського державного університету «Пріоритетні тенденції розвитку методики викладання іноземних мов у середніх та вищих навчальних закладах» (державний реєстраційний номер 0117U 006791).

**Мета дослідження** – вивчити особливості формування англійськомовної комунікативної компетентності в письмі та розробити систему вправ для її формування в учнів 5-6 класів.

Аби досягнути мети дослідження було поставлено такі **завдання**:

1) встановити зміст і структуру поняття «комунікативна компетентність»;

2) визначити завдання та етапи навчання англійськомовної комунікативної компетентності в письмі учнів 5-6 класів;

3) скласти систему вправ, що відповідає програмі навчання учнів 5-6 класів, для формування англійськомовної комунікативної компетентності в письмі.

**Об'єкт дослідження** – процес навчання англійської мови учнів 5-6 класів.

**Предметом дослідження** є система вправ для формування англійськомовної комунікативної компетентності в письмі учнів 5-6 класів.

**Методи дослідження**: методи узагальнення і систематизації психолого-педагогічних та лінгвістичних досліджень, метод аналізу, метод педагогічного моделювання (для розкриття сутності навчання учнів середнього рівня загальноосвітньої школи, що спрямований на формування англійськомовної комунікативної компетентності учнів).

**Практичне значення** роботи полягає в можливості використання розробленої системи вправ для формування англійськомовної комунікативної компетентності учнів 5-6 класів учителями англійської мови, а також студентами-практикантами.

## РОЗДІЛ 1

# ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДГРУНТЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПИСЬМІ НА РІВНІ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

### 1.1. Принципи та методи формування іншомовної комунікативної компетентності в письмі

Сучасні науковці дають визначення іншомовній комунікативній компетентності як необхідний людині рівень сформованості досвіду міжособистісної взаємодії, щоб успішно функціонувати в суспільстві з огляду на власні здібності й соціальний статус [2, с.13]. Інші ж вважають її інтегральною характеристикою професійної діяльності, яка передбачає як діяльнісну складову, так і комунікативну [3, с. 16]. А також спроможністю вирізняти контекстуальну доречність мовних одиниць для реалізації когнітивної та комунікативної функцій [4, с. 18].

Іншого підходу дотримуються сучасні українські дослідники (С. Ніколаєва, О. Бігич, Н. Бражник, С. Гапонова, та інші). Вони розглядають іншомовну комунікативну компетентність як здатність користуватись мовою залежно від конкретної ситуації, тобто учні навчаються комунікації у процесі самої комунікації [8, с. 302-303] .

У працях А. Щукіна іншомовна комунікативна компетентність тлумачиться як здатність вирішувати засобами іноземної мови завдання спілкування в побутовій, навчальній, виробничій і культурній сферах життя [18, с. 109]. Тоді як на погляд Т. Вольфовської, компетентність надає необхідний рівень сформованості досвіду міжособистісної взаємодії, що гарантує ефективне та успішне функціонування в полікультурному суспільстві [2, с. 13].

Вивчаючи комунікативний метод як взаємодіючий (інтерактивний) метод опанування іноземних мов, ми можемо охарактеризувати його критерії. Відповідно до трактувань Ю. Пассова, комунікативний підхід є орієнтованим на створення навчального процесу, рівнозначного перебігу спілкування у реальному житті завдяки моделюванню базових правил мовленнєвого спілкування, що розкривається в діяльнісному характері мовленнєвого спілкування; матеріальності процесу самої комунікації, яка мусить бути змодельована лімітованою але конкретно визначеною добіркою предметів спілкування (тем, мотивів, проблем, предметів, становищ та ін.); умов обговорення; в мовленнєвих засобах.

Відповідно до комунікативного підходу науковець розкриває свої принципи комунікативного методу:

- 1) мовленнєва спрямованість навчального процесу, яка полягає в тому, що шляхом до практичної мети є практичне користування іноземною мовою;
- 2) індивідуалізація при керівній ролі її особистісного аспекту як головного засобу створення мотивації та активності учнів з урахуванням їх життєвого досвіду, контексту діяльності, сфери інтересів, емоційної сфери і статусу конкретної особистості в колективі;
- 3) функціональність, яка забезпечує відбір іншомовного матеріалу, адекватного процесу комунікації;
- 4) ситуативність, що розглядається як засіб мовленнєвої стимуляції і як умова розвитку мовленнєвих навичок;
- 5) новизна, яка проявляється в постійній зміні предмета розмови, обставин, завдань та ін. [8, с. 302-303].

Зазначаємо, що іншомовна комунікативна компетентність учнів включає в себе комплекс таких основних компетентностей, як лінгвістична, дискурсивна, стратегічна, соціокультурна, прагматична (соціальна), соціально-інформаційна, соціально-політична, персональна (особистісна та індивідуальна) [3, с. 16–17].

Опираючись на визначення науковців щодо комунікативної компетентності, маємо можливість дати її визначення на письмі. А отже іншомовна комунікативна компетентність є спроможністю людини користуватися мовою залежно від ситуації, тож її прояв на письмі є спроможністю до правильного каліграфічного та орфографічного написання та писемного висловлювання власних думок.

Компетентність в техніці письма полягає не тільки в коректному висловлюванні, а також базується на визначених графічних та орфографічних навичках конкретної іноземної мови.

Слід також зазначити, що відповідно до «Програми Міністерства освіти і науки України з іноземної мови для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов (5-9 класи)», основою для оволодіння іноземними мовами є перш за все саме формування в учнів елементарної комунікативної компетенції. Формування спирається на соціокультурний розвиток та набуті навички учнів, що сприяє їх соціалізації. Метою ж вивчення іноземних мов за сучасною державною Програмою на рівні базової загальної середньої освіти є формування готовності до міжкультурної комунікації у межах типових сфер, тем і ситуацій спілкування, визначених навчальною програмою [14].

Процес навчання, запропонований Міністерством освіти і науки України, має на меті певні функції, а саме: освітню, виховну і розвивальну. За правильного, комплексного навчання учень повинен не

лише оволодівати знаннями з іноземної мови а й усвідомлювати значення іноземної мови у світовому просторі, вміти позитивно ставитися до носіїв даної мови, толерантно сприймати їх культуру, звичаї та ін. [14].

Вивчення іноземної мови сприяє як особистісному соціальному розвитку учнів так і всебічному розвитку їх світогляду, що знаходить свій прояв в ознайомленні учня з культурою та побутом країни мова якої вивчається а також у вмінні за необхідністю гарно розповісти іноземцю про культуру своєї країни.

За умови використання комунікативного підходу та залучення автентичних матеріалів у навчанні іноземних мов, програма Міністерства освіти і науки України визначає такі вимоги до висловлення власних думок на письмі: учень загальної середньої школи має бути спроможним написати низку простих фраз і речень, з'єднаних простими словами-зв'язками; писати зв'язну розповідь про своє оточення; дуже стисло, на елементарному рівні описати події, минулі дії та особистий досвід; розповідати прості історії; писати прості тексти на знайомі теми, які входять до сфери інтересів; писати про свої враження й переконання на теми, що входять до сфери особистих інтересів, використовувати базові слова та вирази повсякденного вжитку [14].

За комунікативного підходу процес навчання є своєрідною розумовою працею учнів, яка реалізовується в обсязі мовленнєвих ситуацій, котрі у свою чергу імітують справжні умови спілкування. А отже, аби заняття проходили більш плідно, доречним буде проводити їх за використанням різних підходів та методів, наприклад у вигляді бесіди, яка може відбуватися як в парах, так і в групах, як самотійно, так і за участю вчителя.

Сучасний український науковець В. Редько вважає доцільним розглядати освітнє іншомовне комунікативне середовище як збалансований комплекс методів, форм і засобів навчання, що сприяють активному оволодінню учнями спілкуванням у різних видах мовленнєвої діяльності відповідно до сфер, тем і мовного матеріалу, окреслених чинною навчальною програмою [15, с. 9]. Вчений також визначає іншомовне комунікативне середовище своєрідним освітнім простором, що залежить від взаємодії двох суб'єктів навчального процесу – вчителя і учнів [15, с. 9], допомагає учням цілісно засвоїти навчальний зміст та умотивовує їхню іншомовну діяльність. З боку ж учительської діяльності, В. Редько вбачає в ньому можливості для вчителя вдало реалізовувати прогнозовані завдання, демонструвати свій педагогічний досвід та майстерність, що виявляється у методично доцільному використанні методів, форм і засобів опанування школярами іншомовною комунікативною активністю відповідно до їх розумових можливостей та вже набутих навичок і умінь.

Отже, термін іншомовна комунікативна компетентність є багатограним і у своєму дослідженні зіштовхується з різносторонніми поглядами лінгводидактів. У даному дослідженні ми ґрунтуємося на визначенні компетентності за А. Щукіним як «сукупності знань і умінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію» [18]. У свою чергу іншомовною комунікативною компетентністю на письмі є здатність до правильного каліграфічного та орфографічного написання та писемного висловлювання власних думок.

## **1.2. Етапи навчання англійськомовної писемної компетентності учнів основної школи**

Методистами виокремлюються терміни «письмо» і «писемне мовлення», хоч вони і є взаємозалежними, але все ж таки визначаються як окремі процеси. Письмо складається з двох рівнів, а саме зі складання слів із букв (графіка, орфографія) і складання письмових повідомлень із слів і словосполучень. Відповідно, писемне мовлення огортає такі незмінні компоненти, як графічні та орфографічні навички, адже формулювання мовленнєвих повідомлень неможливе без складання слів із букв.

В сучасній методиці ми знаходимо різні визначення та трактування терміну «письмо». Вітчизняні лінгвісти визначають його як техніку використання графічної та орфографічної системи мов як знакових систем фіксації мовлення, що уможлиблюють передавання інформації на відстані і закріплення її в часі. А от у своєму широкому вживанні, письмо або писемне мовлення за трактуванням науковців є специфічним, активним, продуктивним видом мовленнєвої діяльності, який передбачає уміння кодувати інформацію з урахуванням графічного каналу зв'язку [9, с. 190].

Послідовниками комунікативного підходу було прийнято тлумачення писемного мовлення як засоба навчання говоріння, аудіювання та читання, що спричинено специфічними рисами даного виду мовленнєвої діяльності та за причиною його вузького використання в побуті у порівнянні з усним мовленням, а також мінімізовано розвиток комунікативної компетенції в учнів написанням листа другу із-за кордону [9, с. 190].

А от А. Шамов у своєму методичному словнику визначає термін письма таким чином: 1) продуктивний вид мовленнєвої діяльності, що забезпечує вираження думки в графічній формі; 2) вид письмового повідомлення, написаний текст, що надсилається в повідомленні; 3) знакова система фіксації мови, що дозволяє за допомогою графічних знаків передавати інформацію на відстань і закріплювати її в часі [8]. Натомість як письмову мову дослідник трактує формою мови, яка має на меті вирази думок в письмовій формі за допомогою графічних знаків. Письмова мова включає в себе два види мовленнєвої діяльності: продуктивний (письмо) і рецептивний (читання) [17, с. 37].

На думку радянських мовознавців письмова мова як специфічний вид мовної діяльності визначається кодуванням інформації з урахуванням графічного каналу зв'язку або породження мови в графічному оформленні [10, с. 294]. Лінгвісти також дотримуються думки щодо її обмеженого розповсюдження в побуті, а тим паче використання в іноземній мові даної техніки що призвело до зменшення її практичної значимості. Письмовій діяльності в порівнянні з усним мовленням і читанням притаманна більш скромна роль що і визначається її місцем в навчанні іноземних мов у середній школі.

Сучасна методика навчання іноземних мов встановлює писемну діяльність не лише як засіб навчання а ще як засіб і спосіб спілкування, пізнання та творчості відповідно до досягнутого програмного рівня знань учнів і кінцевою практичною метою навчання у середній школі [9, с. 191].

Оскільки у роботі вище зазначено, що компетентність на письмі складається з графічних та орфографічних навичок, ми вважаємо за потрібне визначити завдання техніки письма.

Завдання навчання техніки письма формуються з трьох основних складових:

- 1) вивчення графіки: навчання графемно-фонемних відповідностей; навчання функціональних варіантів кожної букви;
- 2) вивчення каліграфії: навчання правильного написання букв; навчання чіткого написання букв;
- 3) вивчення орфографії: навчання правильного написання слів [11].

Завдання навчання письма англійською мовою у свою чергу спонукають до опанування учнями таких етапів:

- 1) навчання графіки / каліграфії;
- 2) навчання орфографії.

Навчання графіки / каліграфії не потребує надмірних зусиль учня і вчителя а отже і не поділяється на етапи її вивчення. Графічну компетентність можна розвивати користуючись простими вправами які націлені на навчання учнів писати букви алфавіту англійської мови. Вправи на графічну компетентність є елементарними і некомунікативними, наприклад, вправи на списування букв, буквосполучень, слів або ж вправи на написання букв окремо.

Орфографічна компетентність поділяється на декілька етапів і в порівнянні з навчанням графіки є значно складнішою. Першим етапом виступають такі вправи та завдання, що мають на меті навчити учнів написанню окремих букв, наприклад списування, вписування або дописування окремих букв. Другий етап визначається вправами та завданнями на письмове відтворення окремих слів та словосполучень. До третього етапу навчання орфографії долучаємо вправи для запису на слух, тобто це можуть бути різного роду диктанти. Четвертий етап має

на увазі самостійне вираження учнями власних думок у письмовому вигляді користуючись вивченими раніше орфографічними правилами.

Українські лінгводидакти характеризують три етапи навчання письмової діяльності з іноземної мови, а саме:

- 1) оволодіння графікою / орфографією із залученням матеріалу опрацьованого усно;
- 2) засвоєння структурних моделей речень, властиві усній та письмовій формам спілкування, комбінування їх у мовленні;
- 3) оволодіння писемним мовленням як засобом спілкування[8, с. 215].

На думку науковців перший етап з освоєння орфографії формується за допомогою таких вправ як списування за зразком, звуко-буквений аналіз слова, групування слів на основі протиставлення графем, складання слів із складів з використанням схем та ін.

Другий етап охоплює навички що спонукають до розвитку лексико-граматичної правильності письма. Для досягнення мети даного етапу учням доречно пропонувати вправи на підстановку, на трансформацію мовного зразка, диктанти. Диктанти слід починати із зорових поступово ускладнюючи до пояснювальних та диктантів-перекладів.

Третій етап є найважливішим адже відповідає за встановлення навичок що задовольняють викладання лінгвістичного матеріалу в письмовій формі. На середньому ступені навчання учнів для цього етапу характерні такі види вправ: написання плану відповідно до прочитаного, різні види переказів, написання листа іноземному товаришу, розповідь з придуманим початком / кінцем.

В загальноосвітніх школах навчання письма іноземною мовою приділяється достатньо уваги, шкільною програмою визначається

поступове вивчення письмової діяльності відповідно до ступенів. Таким чином, навчання учнів початкового ступеня починається з оволодіння технікою письма та формування навичок, пов'язаних із засвоєнням звуко-буквенних відповідностей. На середньому ступені учні вивчають орфографію паралельно з якою в них розвивається писемне мовлення як засіб, що стимулює усне мовлення. На старшому ступені відбувається удосконалення вже набутих на попередніх ступенях навичок письма. Водночас з цим процесом учні засвоюють орфографію нових мовних одиниць а також писемне мовлення виступає як допоміжний засіб у самостійній роботі учнів, зокрема під час складання планів або анотацій до текстів [8, с. 206-207].

У вивченні будь-якої іноземної мови учні зіштовхуються з певними труднощами. У процесі навчання письмової мовленнєвої діяльності одна з найпоширеніших труднощів полягає в формуванні каліграфічних навичок. В даному випадку проблема викликана відхиленням та наближенням графічних систем рідної та іноземної мов. За причини того що графіка англійської мови є латиницею, її вивчення українцями не викликає великих труднощів, адже графічна система обох мов має спільні або навіть однакові графічні символи, наприклад такі великі і маленькі літери як *Aa, Oo, Ee, Pp* та тільки великі літери *M, T, H, B* оскільки корелятивні їм маленькі літери не схожі з графічними знаками української мови. Окрім спільних знаків англійська має й такі відмінні літери як *Ss, Ff, Qq, Rr, Jj, Vv, Zz* [11].

Окрім вивчення каліграфічної бази іноземної мови слід звертати увагу на такі труднощі як плутання деяких літер. За приклад можна взяти літери англійського алфавіту *b* і *d*, які дуже схожі в написанні та є однією з поширених труднощів. Також до даного типу проблем відноситься плутання літери *k* англійської графічної системи та *к* української. Аби вдосконалити навчання каліграфії та зменшити

кількість проблем і помилок в учнів пов'язаних з її вивченням деякі вчителі звертаються до способу буквенного написання за використанням якого друковані та писемні літери пишуться однаково. Такий спосіб написання має назву *Print Script*.

Що стосується труднощів пов'язаних з правописом, то вони в свою чергу відповідають чотирьом орфографічним принципам:

- фонетичному;
- морфологічному;
- історичному (або традиційному);
- ідеографічному, що характеризується спеціальними графічними позначками аби відокремити звуки [11].

Починати навчання орфографії слід за фонетичним принципом орієнтуючись на звуко-буквенні труднощі що виникають в учнів. Історичний та ідеографічний принципи відповідають англійському правопису а отже й широко застосовуються в його вивченні. У випадку коли учні зазнають труднощів при написанні доречно пропонувати їм такі мнемічні прийоми як асоціації зі словами рідної мови, виділення складних орфограм, загадки, кросворди та ін. [9].

Отже, писемне мовлення є складним продуктивним видом мовленнєвої діяльності що базується на двох компонентах – графічних та орфографічних навичках, а також відзначається своєю специфічною властивістю кодувати інформацію. Етапи навчання англійської писемної компетентності поділяються на вивчення графіки, каліграфії та орфографії, кожний етап з яких включає спеціальні вправи та завдання. Учнями середнього ступеня загальноосвітньої школи вивчаються орфографічні навички письма.

## РОЗДІЛ 2

### СИСТЕМА ВПРАВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ АНГЛІЙСЬКОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПИСЬМІ УЧНІВ 5-6 КЛАСІВ

#### **2.1. Вправи для формування англійськомовної комунікативної компетентності в письмі учнів 5 класів**

Відповідно до класифікації Н. Гез, усі вправи як в письмовій, так і в усній формі поділяються на підготовчі та мовні [10, с. 307]. Підготовчі вправи допомагають учням засвоїти мовний матеріал в його графічному оформленні і призначені для навчання вираження власних думок на письмі. До цієї групи належать вправи з моделями та шаблонами, наприклад, трансформація слів, розширення та ін., і вправи що призначені на поширення умовного висловлювання. Важливу роль в оволодінні писемною мовою відіграють вправи на поширення умовного висловлювання, що полягають в формуванні механізму попередження або ймовірного прогнозування.

Згідно з «Програмою Міністерства освіти і науки України з іноземної мови для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов (5-9 класи)» у 5 класі учні мають оволодіти наступними мовленнєвими функціями: описувати, розповідати, характеризувати; порівнювати; аргументувати свій вибір; запитувати та надавати інформацію; розпитувати з метою роз'яснення та уточнення інформації; пропонувати, приймати, відхиляти пропозицію у рамках такої тематики – Я, моя родина, мої друзі; Одяг; Харчування; Відпочинок і дозвілля; Природа; Подорож; Рідне місто/село; Свята і традиції; Шкільне життя [14, с. 57].

Згідно даних рекомендацій пропонуємо систему підготовчих письмових вправ.

**Вправа 1.** Мета: формування писемних умінь

**Тип вправи:** підготовча, письмова вправа.

**Режим виконання:** самостійно

**Контроль:** поточний

**Інструкція:** Складіть 3 речення з порадами до друга щодо правильного розпорядку дня, користуючись опорним шаблоном: *If... then..* та прикладом. Приклад: *If you sleep late then next morning you will be tired.*

**Очікувані відповіді учнів:** 1) *If you make your homework on the time then you will get good marks.*

2) *If you do sports then you stay healthy and cheerful.*

3) *If you clean your room every day then you will not be sick.*

**Вправа 2.** Мета: формування писемних умінь

**Тип вправи:** підготовча, письмова вправа.

**Режим виконання:** самостійно

**Контроль:** поточний

**Інструкція:** Прослухайте мої твердження та виправте мене якщо воно не є правильним, виправлення запишіть. Приклад: *It seems to me it is raining today. Pupil: You aren't right. It is not raining.*

**Очікувані відповіді учнів:** *T: Today is Friday, twenty first of November.*

*P: Yes, you`re right. Today is Friday, twenty first of November.*

*T: The date is written on the blackboard.*

*P: Yes, you`re right. The date is written on the blackboard.*

*T: So let`s write down the date in your exercise book.*

Мовні вправи є націленими на логічне й послідовне навчання передачі інформації своїми словами, а саме вправи з перефразування та скорочення тексту. Також для розвитку логічного висловлення власних думок дуже корисними є складання різного виду планів, наприклад план у вигляді питань або ж план у вигляді номінативних речень.

Також мовні вправи включають завдання такого типу як от, наприклад, відновлення по пам'яті групи речень що зв'язані за змістом. Аналогічна вправа має схожість із самодиктантами. Наведемо приклад:

**Вправа 3.** Мета: формування писемних умінь

**Тип вправи:** мовна, письмова вправа.

**Режим виконання:** самостійно

**Контроль:** поточний

**Інструкція:** На попередньому уроці вчитель задає домашнє завдання прочитати та перекласти текст. Наступного уроку під час перевірки домашнього завдання учні мають написати заданий текст по пам'яті.

**Текст:** *Every day I have three meals. First is breakfast which I usually have at home then dinner with my family and supper in the evening.*

*My day starts at 7 o'clock, when I get up and going to wash my face and hands and clean teeth. Then I have breakfast. Usually my breakfast consists of two boiled eggs and mashed potatoes with beacon, some beans and a cup of tea. Today my mother will cook tomato soup, buckwheat porridge with mushrooms, and apple pie with lemonade. It must be tasty. I'm already waiting when I can finally taste this. For supper we prefer cheese pancakes with honey and a glass of milk.*

Після оволодіння учнями навички вільного викладення власних думок, можна додавати до навчання наступні вправи: розповідь, доповідь, опис, твір та написання листа. Звісно що перед проведенням

таких вправ учень потребує попередню консультацію вчителя або яку-небудь підготовчу роботу в класі.

Відповідно до іншої класифікації вправ на формування комунікативної компетентності на письмі, ми знаходимо наступні типи вправ: підготовчі, що поділяються на мовні й умовно-комунікативні; комунікативні, які є виключно мовленнєвими [9].

Підготовчі вправи перш за все мають на меті виступати засобом навчання англійської мови а також вдосконаленням її граматичних та словникових навичок усного висловлювання.

Маючи на меті розвиток в учнів формування комунікативної компетенції, у процесі засвоєння мовних матеріалів викладачі забезпечують школярів умовно-комунікативними письмовими вправами, які входять до складу підготовчих вправ. Вони передбачають використання граматичної частини (лексичних компонентів) у комунікативних ситуаціях [1].

**Вправа 4.** Мета: формування комунікативних навичок на письмі, опанування конструкції «*I would like*».

**Тип вправи:** умовно-комунікативна, репродуктивна вправа.

**Режим виконання:** в парах.

**Контроль:** поточний

**Інструкція:** уяви що ти зі своїм сусідом по парті виграв у лотерею і ви маєте велику суму грошей. Опишіть письмово, працюючи у парах, як би ви вчинили з виграними грошима, використовуючи конструкцію «*I would like*».

**Очікувані відповіді учнів:** *I would like to buy a bicycle.*

*I would like to spend money for a charity.*

*I would like to help my parents with money.*

*I would like to buy an animal feed and share it to the homeless animals.*

Дуже гарним прикладом на розвиток комунікативних здібностей є завдання що базуються на дописуванні чи самостійному продовженні кінцівки тексту [6]. Такий творчий підхід до навчання письма викликає цікавість учнів та заохочує їх до навчання. Крім того, школяри за виконанням даного типу вправ матимуть змогу ознайомитися з рисами різномантних композиційно-мовленнєвих форм: підготовка повідомлень, описів, роздумів, а також правильним та креативним оформленням листа товаришу іноземною мовою.

**Вправа 5.** Мета: формування писемних та лексичних навичок

**Тип вправи:** підготовча, комунікативна, творча, репродуктивна вправа.

**Режим виконання:** самостійно

**Контроль:** поточний

**Інструкція:** Письмово продовжіть історію: *COVID – 19 is a dangerous disease, to prevent of which we must.....*

**Очікувані відповіді учнів:** *COVID – 19 is a dangerous disease, to prevent of which we must keep our distance from people at least 1 metre. It is necessary to wear medical mask outside and especially when we entry closed areas such as hospitals, pharmacies, banks, schools etc. When we come home from outside we should clean hands with soap at least 2 minutes. After that if it is possible let`s clean hands with antiseptic.*

**Вправа 6.** Мета: формування писемних та лексичних навичок

**Тип вправи:** підготовча, комунікативна репродуктивна вправа.

**Режим виконання:** в парах

**Контроль:** поточний

**Інструкція:** Запитайте свого сусіда по парті що він полюбляє їсти на сніданок та чому він надає перевагу саме цій їжі, запишіть у зошит.

Відповідно до відповіді вашого товариша, закінчіть письмово речення:  
*My friend ...(name) every morning eats ... . He/she likes to eat ... for breakfast because ... . I like/don't like eat ... (describe your friend's favourite breakfast) because... .*

**Очікувані відповіді учнів:** *My friend Anna every morning eats corn flakes with milk. She likes to eat corn flakes with milk for breakfast because it gives energy for whole day. I don't like eat corn flakes because as for me it is too much sweet and by the way I don't like milk.*

**Вправа 7.** Мета: формування писемних умінь

**Тип вправи:** підготовча, комунікативна, творча, репродуктивна вправа.

**Режим виконання:** самостійно

**Контроль:** поточний

**Інструкція:** Напишіть листа, звертаючись до головного героя оповідання «Пригоди Тома Сойера».

**Очікувані відповіді учнів:** *Hello, Tom!*

*I'm your big fan, my name is Dmytro. Just yesterday I read the book about your adventures and I liked it so much. You know, I would like to be your friend then we can have fun together. You just imagine, we can play football together or play hide-and-peek!*

*I often go to the picnic with my family so we can go there together. My mom usually prepares a basket with meals for picnic, there are sandwiches, sausages, rolls, greens and juice. Let we eat together? My mom's meals so tasty! Our picnic place is in the forest near of small lake, you will like it. So next summer I am waiting for you! Bye!*

*Your friend Dmytro.*

Більшість вправ такого типу не є націленими саме на формування писемних навичок, вони є підготовчим етапом до їх опанування. Не

обов'язково виконувати завдання у самостійній індивідуальній формі, парне та групове виконання підготовчих вправ є не менш корисним.

Цікавими та доречними завданнями для учнів 5 класу є підготовчі вправи з опорою на малюнки:

**Інструкція:** підпишіть малюнок (серію малюнків) відповідно до зображеного на них;

**Інструкція:** відповідно до питань під малюнками, дайте правильні відповіді;

**Інструкція:** поставте запитання відповідно до зображеного на малюнці;

**Інструкція:** опишіть письмово дії персонажів з малюнків;

**Інструкція:** напишіть опис малюнка опираючись на ключові слова (план), структурно-логічну схему.

За використанням творчого підходу у вивченні англійської мови ми маємо змогу запобігти однаковості, що призводить до покращення загального рівня успішності учнів. А саме, творчі вправи розвивають у школярів фантазію, навички говоріння та письма, мотивують до навчання та викликають інтерес до вивчення іноземної мови.

Серед підготовчих вправ виділяємо також завдання з опорою на ситуацію:

**Вправа 8.** Мета: формування писемних умінь

**Тип вправи:** підготовча, комунікативна репродуктивна вправа.

**Режим виконання:** самостійно

**Контроль:** поточний

**Інструкція:** придумайте і запишіть список подарунків для рідних і друзів на новий рік.

**Очікувані відповіді учнів:** *List of shopping*

*Mother - hat and gloves*

*Father – notebook*

*Sister – book and warm socks*

*Misha friend – Twister game*

*Alina friend - plush rabbit*

**Вправа 9.** Мета: формування писемних умінь

**Тип вправи:** підготовча, комунікативна репродуктивна вправа.

**Режим виконання:** самостійно

**Контроль:** поточний

**Інструкція:** запитайте своїх однокласників дати їх днів народження і розробіть письмово календар днів народжень.

**Вправа 10.** Мета: формування писемних умінь, засвоєння модальних дієслів.

**Тип вправи:** підготовча, комунікативна репродуктивна вправа.

**Режим виконання:** самостійно

**Контроль:** поточний

**Інструкція:** користуючись модальними дієсловами, запишіть поради для свого товариша стосовно правильного харчування. Приклад: *Maria, you should eat carrot every day because it is good for eyes.*

**Очікувані відповіді учнів:** *Sofia, you should eat more carrot and blueberry, it would help you to improve eyesight.*

*Sofia, you must eat less chips because it is unhealthy meal.*

*Sofia, be careful when eat oily meals. It can make you sick.*

За виконання підготовчих вправ учні поступово опановують навички висловлювання власних думок на різних рівнях – починаючи зі слів, словосполучень, речень, і закінчуючи висловлюваннями на рівні

мікротесту. Аби учні без проблем мали змогу виконати даний тип завдань, учитель має додержуватись чіткої послідовності навчання, а також застосовувати різноманітні опори: ключові слова, вирази, питання, план, текст тощо[8].

Учні початкового рівня навчання виконують вправи тільки з опорами, тоді як учні середнього та старшого ступеня плавно переходять до завдань без вживання опор. Таким чином вправи розкривають для учнів комунікативне завдання.

Отже, нами розроблено систему вправ в рамках тематики, заданої «Програмою Міністерства освіти і науки України з іноземної мови для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов (5-9 класи)» та відповідно до освітніх потреб і розумових здібностей учнів 5 класів. У дану систему увійшли різні вправ: підготовчі, мовні та комунікативні.

## **2.2. Система вправ для формування англійськомовної писемної компетентності учнів 6 класів**

Комунікативні письмові вправи зазвичай виконуються учнями середнього та старшого рівня навчання, адже у даному типі вправ не використовуються опори. Вони характеризуються своєю продуктивністю і направленістю на опанування учнями самостійного писемного висловлювання власних думок за конкретною темою на рівні тексту. Стимулом письмового мовлення є словесні проблемні твердження або заздалегідь побачені відео, малюнки та фотографії, читання книг та статей, прослуховування музики чи радіопрограм та відвідування виставок.

Комунікативні письмові вправи також можна розглянути як спеціально організовану форму спілкування у якій учень здійснює іншомовну мовленнєву діяльність [16].

Відповідно до рекомендацій «Програми Міністерства освіти і науки України з іноземної мови для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов (5-9 класи)» учні 6 класів загальноосвітніх навчальних закладів повинні опанувати такі мовленнєві функції як описувати, розповідати, характеризувати; запитувати та надавати інформацію; розпитувати з метою роз'яснення та уточнення інформації; пропонувати, приймати, відхиляти пропозицію; висловлювати свої враження, почуття та емоції; аргументувати свій вибір, точку зору [14, с. 58]. Тематика ситуативного спілкування учнів 6 класів має відповідати наступним темам: «Я, моя родина, мої друзі», «Покупки», «Харчування», «Спорт», «Подорож», «Україна», «Велика Британія», «Шкільне життя» [14, с. 58]. Представимо систему вправ для формування англійськомовної писемної компетентності учнів 6 класів:

**Вправа 1.** Мета: формування писемних умінь та навичок висловлювання власних думок.

**Тип вправи:** комунікативна, творча, продуктивна вправа.

**Режим виконання:** самостійно

**Контроль:** поточний

**Інструкція:** уявіть що ви приїхали до Лондона як турист. Опишіть письмово які саме місця в Лондоні ви б відвідали.

**Очікувані відповіді учнів:** *If someday I will visit London I would like to go to see Buckingham Palace and especially interesting for me*

*changing of the guard at Buckingham Palace. If I'm lucky maybe I can even see the Queen.*

*The second place in the list of places that I would like to visit is Tower Bridge with its gallery and museum. The bridge looks especially beautiful in the evening when the lights come on and then you can enjoy it.*

*And as I am big fan of movie "Harry Potter", I can't leave London without visiting the museum of Harry Potter. It is my dream to see all of that exhibits, decorations, costumes and plunge into the magical atmosphere of the world of wizards.*

**Вправа 2.** Мета: формування писемних умінь та навичок висловлювання власних думок.

**Тип вправи:** комунікативна, творча, продуктивна вправа.

**Режим виконання:** самостійно

**Контроль:** поточний

**Інструкція:** придумайте та опишіть фантастичну тварину. Оформіть опис у вигляді письмового твору.

**Очікувані відповіді учнів:** *My fantastic animal is a phoenix. Phoenix is a bird which look like an eagle, its feathers is red and orange as a fire. The main feature of the bird is that after death it comes alive again. Before death, it burns herself, but immediately reborn from the ashes.*

*I liked this fantastic animal because I associate it with a symbol of immortal.*

**Вправа 3.** Мета: формування писемних умінь та навичок висловлювання власних думок.

**Тип вправи:** комунікативна, творча, продуктивна вправа.

**Режим виконання:** робота в групах

**Контроль:** поточний

**Інструкція:** розділіться на групи за інтересами. Кожна група має придумати короткий твір. Тема – наш улюблений предмет. Поміркуйте та опишіть як проходять ваші улюблені уроки а також вкажіть чому ви обрали саме цей предмет. Оформіть письмово.

**Очікувані відповіді учнів:** *Our favourite lesson is Physical Training. We decided to choose PT because in our opinion it is the most interesting lesson.*

*Before start lesson we go to change our clothes. Then we going to the gym or, if weather is good, to the sports ground. Usually our lesson starts with run and a short warm-up. Then our teacher Volodymyr Valentynovych teaches us some sport techniques such as, for example, the technique of correctly throwing the ball into a basketball basket in basketball, or different types of ball serving in volleyball, etc.*

*On the lessons of PT the most part of time we play in games. Usually we divide into two groups – girls go to play volleyball and boys football.*

*We like and respect our Physical Training teacher because he is very good and kind human and perfect teacher. On his lessons we feel calm and comfortable, so we are looking forward to our Physical Training lessons!*

Працюючи над написанням навчальних творів та ессе, діти вчаться висловлювати думки «від себе» [19], що формує в них хист до творчого письма. Це забезпечує великий потенціал у розвитку процесуальної мотивації а також таких особистих якостей як самовираження та самоствердження [13].

**Вправа 4.** Мета: формування писемних умінь, навичок висловлювання власних думок та аудіювання.

**Тип вправи:** комунікативна, творча, продуктивна вправа.

**Режим виконання:** самостійно

**Контроль:** поточний

**Інструкція:** після перегляду відео на тему «*Daily Routine In The UK*», напишіть розпорядок дня британців. Поміркуйте над своїм розпорядком дня та запишіть свої міркування у зошит, оформивши їх у вигляді міні твору.

**Очікувані відповіді учнів:** *Schedule of British*

*1) They sleep approximately 6 hours at night; 2) British usually wake up at 7.30 am; 3) The second thing after wake up for them are checking email, news and social networks; 4) Time for breakfast between 7.30 and 8.00 am; 5) At average British work 38 hours a week from 9 am till 5 pm daily; 6) At average standard lunch break lasts 20 min; 7) At 5.00 pm is happy hour. The most British people after finish work prefer to go to pubs with colleagues to have some drinks; 8) Dinner is usually between 6.30 and 8.00 pm. Dinner is the main meal of the day in UK; 9) Before of go to sleep people watch TV; 10) More than half of UK`s population go to sleep between 10 and 12 pm.*

*My daily schedule is not so interesting. As all Ukrainian pupils I go to school 5 days in a week so usually I wake up at 7 o`clock. By the way my sleep approximately 9 hours at night. After have breakfast which lasts 20 min I prepare myself and go to school. At 8.30 start lessons. I have lunch at school, between 2<sup>nd</sup> and 3<sup>rd</sup> lesson. Usually my lessons finish at 13.30 and after that I go home. So as not to waste time, I immediately do my homework, it takes 1.5 hours. Then I`m free and go outside to meet with my friends. Evening time I have dinner with my family aproximatly at 19.00 o`clock and all together we are going to watch TV till 22.00. When my sleep reaches me I go to have shower then go to sleep.*

Креативне письмо є одним з різновидів навчального письма, який опирається лише на фантазію учнів та їх уяву. Цей вид роботи

проводиться на високому творчому рівні автора твору (учня) [13]. Таким чином ми спостерігаємо найкращі умови для розвитку його особистого самовираження та утвердження [7]. Наведемо ще декілька прикладів даного типу вправ:

**Вправа 5.** Мета: формування писемних умінь та навичок висловлювання власних думок.

**Тип вправи:** комунікативна, творча, продуктивна вправа.

**Режим виконання:** самостійно

**Контроль:** поточний

**Інструкція:** напишіть міні розповідь від імені листочка, описуючи його подорож осінньою порою.

**Очікувані відповіді учнів:** *I imagine that wind will blow me back and forth in the evening autumn park. Whirling in the park, I observe families who walk with children, people who walk dogs and young people who just have a good time together. Everything seems very quiet and calm, autumn has come.*

**Вправа 6.** Мета: формування писемних умінь та навичок висловлювання власних думок.

**Тип вправи:** комунікативна, творча, продуктивна вправа.

**Режим виконання:** самостійно

**Контроль:** поточний

**Інструкція:** складіть міні твір за темою «*Road safety*»: уявіть що ви поліцейський і порадьте пішоходам та водіям як треба поводитися на дорозі аби уникнути аварій.

**Очікувані відповіді учнів:** *To prevent accidents on the road both drivers and pedestrians should follow to the traffic rules. Pedestrians must pass the road only in special places – at crosswalks and on the traffic lights. Wherever pedestrians cross the road they have to look right and left. Drivers must be two times more careful, they shouldn't drive when drunk or nervous, they mustn't talk by mobile while driving.*

**Вправа 7.** Мета: формування писемних умінь та навичок висловлювання власних думок.

**Тип вправи:** комунікативна, творча, продуктивна вправа.

**Режим виконання:** самостійно

**Контроль:** поточний

**Інструкція:** схематично змалюйте ваше родинне дерево, вкажіть імена ваших родичів а також їх родинні зв'язки.

Цю вправу також можна піднести в груповій формі виконання. Таким чином дітям слід запропонувати одне родинне дерево, яке вони мають заповнити письмово працюючи в групі.

**Вправа 8.** Мета: формування писемних умінь та навичок висловлювання власних думок.

**Тип вправи:** комунікативна, творча, продуктивна вправа.

**Режим виконання:** робота в групах

**Контроль:** поточний

**Інструкція:** працюючи в групах, підготуйте повідомлення з письмовим описом змін у вашому житті, що запропоновано темою - *What has changed in your country since last year? (Your family; your friends; your school; fashion; city; etc.)*

**Очікувані відповіді учнів:** *Last year our lives changed too much, we caught dangerous virus with the name COVID – 19. The virus brought to our country death so since last year`s March till nowadays we have been staying under quarantine. Schools and universities work in online mode and our lessons go on in Zoom video chat. We are so sad for it because can't meet our friends and spend time together during breaks. Also we miss our lessons and teachers.*

*When the disease just has started people were afraid and fell into panic, they were afraid to getting out of home. The airports were closed as well as gyms, cafes and restaurants, government places. Nowadays public little bit more relax and sometimes young people even don't wear mask. Government places and airports started to work. Also our country gets from abroad cure for coronavirus so we keep hoping for the best.*

Результатами креативного письма є те, що школяри перестають боятись письмових вправ та навпаки мають потяг до навчання.

Якщо учень слідує конкретному чіткому плану висловлення власних думок на письмі, то він вже є направленим на успіх, а негативне ставлення до письмової роботи нейтралізується.

Окрім того, виконуючи креативні завдання, учень використовує такі корисні ресурси як словники, додаткова література, Вікіпедія, тощо. А це є гарним фактором до формування самоосвітньої та інформаційної компетенцій[12].

Аби прищепити школярам гарну звичку творчо викладати свої думки, доцільно навчати їх додумувати деталі або придумувати початок, або ж кінець подій, згаданих у тексті або зображених на картині [4, с. 308], [8]. Саме творчі диктанти надають можливість учням навчитися викладати власні думки:

**Інструкція:** учні працюючи в парах отримують малюнки на яких зображено одна з двох розповідей. Завдання полягає в тому, що кожен з учнів має розташувати малюнки в правильній послідовності, згідно малюнків написати власний твір і продиктувати його напарнику. Потім учні перевіряють один одного, відновлюючи порядок малюнків і достовірність написаного диктанту.

**Інструкція:** виконуючи роботу колективно, учні по черзі малюють на дошці малюнок (вчитель їм у цьому допомагає). Діти повинні описати малюнок працюючи всім колективом і записати його якомога детальніше у вигляді диктанту.

Незважаючи на те, який саме твір пишуть учні, вони мають вміти самостійно розрізняти кожний етап процесу писемного мовлення, а саме: підготовчий, мовленнєвий і контрольний [8].

Підготовчий етап включає в себе відбір матеріалу, розробку теми, змісту та композиції твору. Мовленнєвий етап – добір слів, виразів, граматичних і синтаксичних структур а також підготовка до написання і написання самого твору враховуючи усі каліграфічні та орфографічні правила. Етап контролю містить наступні кроки – перчитування учнями готового твору, виправлення помилок, корекція композиції твору тощо [8]. А отже, наведена система вправ є успішним шляхом до формування комунікативної компетентності на письмі. Комунікативний тип вправ розкриває в учнів потенціал та інтерес до навчання, адже більшість завдань несуть у своєму характері творчий мотив.

Отже, система вправ для формування англійськомовної писемної компетентності учнів 6 класів було дібрано в рамках тематики затвердженої Програмою Міністерства освіти і науки України та сформована відповідно до розумових здібностей учнів 6 класів. Було обрано комунікативний вид вправ.

## ВИСНОВКИ

У перебігу дослідження ми дісталися наступних висновків.

Англійськомовну комунікативну компетентність учнів середнього рівня навчання визначаємо як сукупність знань і умінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію.

Комунікативний підхід до процесу навчання, як своєрідна розумова праця учнів, визначається в обсязі мовленнєвих ситуацій, котрі відтворюють справжні умови спілкування. З метою більш продуктивного проведення занять слід керуватися різними підходами та методами.

Завданнями навчання техніки письма визначено такі складові: вивчення графіки (навчання графемно-фонемних відповідностей, навчання функціональних варіантів кожної букви); вивчення каліграфії (навчання правильного написання букв, навчання чіткого написання букв); вивчення орфографії (навчання правильного написання слів).

Етапами навчання англійськомовної комунікативної компетентності учнів 5-6 класів є 1) навчання графіки / каліграфії; 2) навчання орфографії.

У ході дослідження було розкрито метод творчого підходу до навчання, бесіда, технологія написання креативних творів, що активно сприяють успішному формуванню англійськомовної комунікативної компетентності учнів 5-6 класів.

Визначена система вправ містить підготовчі і мовні вправи, а згідно іншої класифікації – підготовчі (мовні та умовно-комунікативні), комунікативні. Використання комунікативних вправ було розроблено зі спрямованістю на розвиток творчих здібностей учнів з метою

формування навичок вільного вираження власних думок на письмі та пробудження інтересу до вивчення іноземних мов.

Систему вправ і завдань було розроблено з урахуванням усіх видів мовленнєвої діяльності: слухання, читання й говоріння що покращує і закріплює вміння та навички, формує здатність різносторонньо виражати власні думки.

Усі вказані в роботі вправи розроблено згідно таких тематик шкільної навчальної програми: «Я, моя родина, мої друзі», «Одяг», «Харчування», «Відпочинок і дозвілля», «Природа», «Подорож», «Рідне місто/село» «Свята і традиції», «Шкільне життя» (5 клас); «Я, моя родина, мої друзі», «Покупки», «Харчування», «Спорт», «Подорож», «Україна», «Велика Британія», «Шкільне життя» (6 клас).

Перспективи подальших досліджень можуть бути пов'язані з розробкою системи вправ для формування комунікативної компетентності в письмі учнів 7-9 класів.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Болотов В. А. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе. *Педагогика*, 2003. № 10. С. 8–14.
2. Вольфовська Т. О. Комунікативна компетентність молоді як одна з передумов досягнення життєвої мети: Шлях освіти. 2001. № 3. С. 13–16
3. Выготский Л.С. Психология: навч. посіб. Издво ЄКСМО-Пресс, 2000. 1008 с.
4. Гез Н.И. Формирование коммуникативной компетенции как объект зарубежных методических исследований. *Иностранные языки в школе*. 1985. №2. С. 17–24.
5. Види диктантів і методика їх проведення : посібник для вчителя. Київ: Радянська школа, 1994. 93 с.
6. Задорожна І. П. Теоретико-методичні засади організації самостійної роботи майбутніх учителів з оволодіння англійською комунікативною компетенцією: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня доктор. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання: германські мови». Тернопіль, 2013. 770 с.
7. Калініна Л.В., Самойлюкевич І.В. Навчання творчого письма іноземною мовою у старших класах середньої школи. *Іноземна мова*. 1996. №1. с. 9-10
8. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник / Колектив авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої. Ленвіт, 1999. 320 с.
9. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах : Підручник. ВЦ «Академія», 2010. 328 с. (Серія «Альмамагер»).

- 10.Методика обучения иностранным языкам в средней школе: Учебник / Гез Н.И., Ляховицкий М. В., Миролубов А.А. и др. Высш. школа, 1982. 373 с.
- 11.Методика преподавания иностранных языков : общий курс : учебное пособие / отв.ред. А. М. Шамов. – 2е изд., перераб. и доп. АСТ: АСТ МОСКВА. Восток – Запад, 2008. 253 с.
- 12.Пелішенко О. С. Навчання письма в контексті комунікативного підходу в середній школі.*Методика викладання іноземних мов.* Вип. 25. Ленвіт, 1996. с. 96-100.
- 13.Пидкасистый П. И. Самостоятельная деятельность учащихся: Дидактический анализ процесса и структуры воспроизведения и творчества. *Педагогика*, 1972. 184 с.
- 14.Програма Міністерства освіти і науки України з іноземної мови для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов (5-9 класи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/programi-inozemni-movi-5-9-12.06.2017.pdf>
- 15.Редько В. Г. Організація компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі: Методичні рекомендації. КОНВІ ПРІНТ, 2019. 36 с.
- 16.Царькова В. Б. В поисках примеров для подражания. *Коммуникативная методика.* 2005. № 1. С. 38-41
- 17.Шамов А. Н, Зуева И. Н. Теория методики обучения иностранным языкам: краткий словарь методических терминов. Н. Новгород: Нижегородский институт развития образования, 2016. 59 с.
- 18.Щукин А. Н. Лингводидактический энциклопедический словарь: более 2000 слов. Астрель : АСТ: Хранитель, 2007. 746 с.
- 19.Brown I. Teaching by Principles. An Interactive approach to Language Pedagogy. Prentice Hall Regents, 1994. 335 p.

20. Common European Framework of Reference for languages: Learning, Teaching, Assessment / Ed. Milanovic. Cambridge: Cambridge University Press, 2001. 276 p.
21. Kramsch C. Teaching Text And Context Through Multimedia. *Language Learning & Technology*. 2000, Vol.2, №2. P.31.